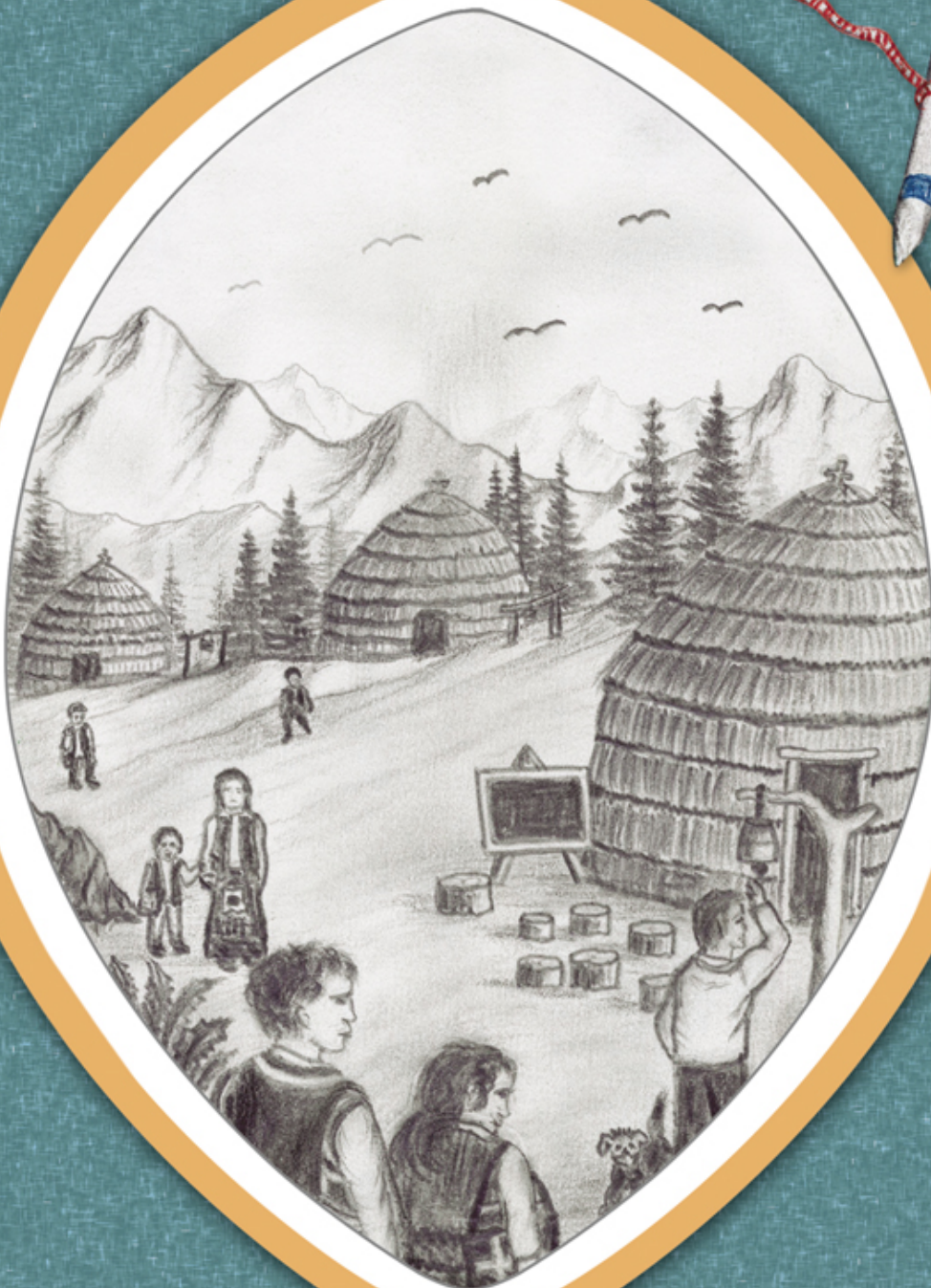

Θεόδωρος Μ. Γιαννακός

Ο ΚΑΛΥΒΟΔΑΣΚΑΛΟΣ

Έκδοση Συλλόγου Σαρακατσαναίων
Νομού Ημαθίας "Οι Σταυραετοί"

Εκδότης:

Σύλλογος Σαρακατσαναίων Νομού Ημαθίας «Οι Σταυραετοί»
Νικ. Ευαγγελιά 11, 59 300, Αλεξάνδρεια Ημαθίας
Τηλ. 23330 24 366

ISBN 978-960-98942-1-0

© Copyright: Θεόδωρος Μ. Γιαννακός

Σύλλογος Σαρακατσαναίων Νομού Ημαθίας «Οι Σταυραετοί»

1η έκδοση: Μάρτιος 2015

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του ελληνικού νόμου (Ν.2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη και του συγγραφέα κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Παραγωγή Π. ΖΗΤΗ & Σια ΟΕ
18ο χλμ Θεσ/νίκης-Περαίας
Τ.Θ. 4171 • Περαία Θεσσαλονίκης • Τ.Κ. 570 19
Τηλ.: 2392.072.222 - Fax: 2392.072.229 • e-mail: info@ziti.gr

www.ziti.gr

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ - ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:
Αρμενοπούλου 27, 546 35 Θεσσαλονίκη
Τηλ.: 2310.203.720, Fax: 2310.211.305 • e-mail: sales@ziti.gr

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΑΘΗΝΩΝ - ΠΩΛΗΣΗ ΛΙΑΝΙΚΗ-ΧΟΝΔΡΙΚΗ:
Χαριλάου Τρικούπη 22, 106 79 Αθήνα
Τηλ.-Fax: 210.3816.650 • e-mail: athina@ziti.gr

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ: www.ziti.gr

*Αφιερώνω το βιβλίο αυτό σ' εκείνους τους δασκάλους της
υπαίθρου οι οποίοι μίλησαν στις καρδιές των παιδιών·
που άνοιξαν γι' αυτά τα Ελληνόπουλα, των βουνών
και του κάμπου, μονοπάτια να κατακτήσουν τη γνώση·
μονοπάτια να γευτούν τους χυμούς και μιας άλλης ζωής.*

Για την πολύτιμη βοήθεια που μου προσέφεραν ευχαριστώ:

Τον «καλυβοδάσκαλο» κ. Ορέστη Σιδηρόπουλο, συνταξιούχο γιατρό από τη Βέροια· μια τυχαία συνάντηση μαζί του μου έδωσε την έμπνευση να γράψω το βιβλίο αυτό· σημαντικό μέρος του είναι προσωπικά του βιώματα από τη θητεία του ως δασκάλου σε σαρακατσιάνικη στάνη ψηλά στο Βέρμιο γύρω στο 1950.

Τον φίλο συνάδελφο και ερασιτέχνη ζωγράφο, με πηγαίο ταλέντο, Παναγιώτη Σαρηγιαννίδη· οι αδρές του πινελιές έδωσαν πνοή στο όλο έργο.

Τους: Γιώργο Καψάλη, Γιώργο Καπρινιώτη, Γιώργο Φυτιλή, Γρηγόρη Κυριακού, Δημήτρη Βλαχογιάννη και Δημήτρη Τάγκα.

Τον κ. Αντώνη Σκεύα, Ομότιμο καθηγητή Ιατρικής, που είχε την καλοσύνη να προλογίσει το βιβλίο μου.

Ευχαριστώ θερμά τον Σύλλογο Σαρακατσαναίων Ν. Ημαθίας «Οι Σταυραετοί» που ανέλαβε με μεγάλη προθυμία να εκδώσει το πόνημά μου αυτό.

Σημείωμα του εκδότη

Ο σύλλογος Σαρακατσαναίων Ν. Ημαθίας «Οι Σταυραετοί», μετά από ομόφωνη απόφαση του Διοικητικού του Συμβουλίου, απευθύνθηκε στο Θεόδωρο Μ. Γιαννακό ζητώντας του να αναλάβει την έκδοση του βιβλίου αυτού. Η πρόθυμη εκ μέρους του αποδοχή αυτής της πρότασης και ο δικός μας ενθουσιασμός αντάμωσαν, βρήκαν το δρόμο για το τυπογραφείο και έτσι με μεγάλη χαρά σας παρουσιάζουμε το έργο που έχετε σήμερα στα χέρια σας.

Όπως δηλώνει και ο τίτλος, το βιβλίο είναι αφιερωμένο στο δάσκαλο. Στο δάσκαλο μιας άλλης εποχής. Στο δάσκαλο μιας άγνωστης για πολλούς Ελλάδας. Της Ελλάδας των Σαρακατσάνικων τσελιγκάτων.

Στο βιβλίο αυτό περιγράφεται για πρώτη φορά και με μοναδικό τρόπο το σχολείο στις Σαρακατσάνικες στάνες. Ένα ιδιόμορφο και ιδιότυπο σχολείο, το οποίο στηνόταν ψηλά στις βουνοκορφές της Ελλάδας τους καλοκαιρινούς μήνες.

Θεωρούμε ότι η απόφασή μας για την έκδοση του βιβλίου αυτού συνεισφέρει πραγματικά στην ιστορική αποτύπωση της μορφής και της οργάνωσης του σχολείου στις Σαρακατσάνικες στάνες. Το γεγονός δε πως η ιστορία εξελίσσεται στο βουνό του Βερμίου συνέβαλε καθοριστικά στην απόφασή μας να αναλάβουμε την εκδοτική αυτή πρωτοβουλία.

Το Διοικητικό Συμβούλιο του Συλλόγου Σαρακατσαναίων Ν. Ημαθίας «Οι Σταυραετοί» ευχαριστεί θερμά το συγγραφέα για την προσφορά του έργου του στο σύλλογό μας για διάθεση προς όφελός μας.

Το Δ.Σ. του Συλλόγου
Σαρακατσαναίων Ν. Ημαθίας
«Οι Σταυραετοί»

Πρόλογος

Με μεγάλη χαρά δέχθηκα να προλογίσω την πολύ ενδιαφέρουσα μονογραφία του κ. Θ. Γιαννακού, ο καλυβοδάσκαλος, γιατί διαβάζοντάς τη με μετέφερε νοερά πίσω στο καλοκαίρι του 1944 όταν νεαρό Σαρακατσανόπουλο εφοίτησα για πρώτη φορά σε σχολείο. Αυτό δεν ήταν άλλο από το σχολείο του δασκαλοκάλυβου του τσελιγκάτου του πατέρα μου, που λειτούργησε στα όμορφα λιβάδια των ορεινών περιοχών της Ανατολικής Ροδόπης, ζωντανεύοντας στη μνήμη μου όμορφες αναμνήσεις αλλά και απερίγραπτη νοσταλγία για έναν τρόπο ζωής που έπαυσε πλέον να υπάρχει και που ανήκει στο μακρινό παρελθόν και την ιστορία.

Οι Σαρακατσάνοι, ως γνωστόν, είναι γνήσιοι Έλληνες με ελληνική συνείδηση, μεγάλη αγάπη για την πατρίδα και την ελευθερία, με μεγάλη συμμετοχή σε όλους τους απελευθερωτικούς αγώνες του έθνους (1821-Μακεδονικός Αγώνας): ομιλούν δε μια και μόνον γλώσσα, την ελληνική. Οι Σαρακατσάνοι ζούσαν μέχρι τα μέσα περίπου του περασμένου αιώνα νομαδική ζωή, περνώντας τους χειμερινούς μήνες στους κάμπους, με το ήπιο κλίμα, και τα καλοκαίρια στα λιβάδια των ελληνικών βουνοκορφών. Κατοικούσαν σε περίτεχνες καλύβες, που κατασκεύαζαν οι ίδιοι. Ασκούσαν δε αποκλειστικά το επάγγελμα του κτηνοτρόφου, και μάλιστα του προβατοτρόφου.

Οι Σαρακατσάνοι αγαπούσαν ιδιαίτερα τα γράμματα και τη μόρφωση. Όμως λόγω των ειδικών συνθηκών διαβίωσης και εργασίας μακριά από τις πόλεις και τα χωριά, αλλά και των συχνών μετακινήσεων των σαν νομάδες, τους κρατούσαν μακριά από τα δημόσια σχολεία του ελληνικού κράτους με συνέπεια τα Σαρακατσανόπουλα να έχουν περιορισμένες γραμματικές γνώσεις, πράγμα το οποίο ήταν και το μεγάλο τους παράπονο και ο μεγάλος τους καημός.

Τη δυσκολία αυτή για φοίτηση και εκπαίδευση στα δημόσια σχολεία του ελληνικού κράτους οι Σαρακατσάνοι την αντιμετώπισαν δημιουργώντας οι ίδιοι κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού (Ιούλιος-Αύγουστος) δικό τους ιδιωτικό σχολείο, φέρνοντας στο τσελιγκάτο επιλεγμένους πτυχιούχους και σπάνια μη πτυχιούχους δάσκαλους για να μάθουν, όπως έλεγαν, τα παιδιά τους λίγα γράμματα. Ιστορικά πιστεύω ότι τα ιδιωτικά αυτά σχολεία των Σαρακατσάνων αποτελούν τα πρώτα ιδιωτικά σχολεία που οργανώθηκαν και λειτούργησαν στον Ελλαδικό χώρο από

απλούς, πτωχούς στην πλειοψηφία τους μη προνομιούχους έλληνες πολίτες, αποδεικνύοντας έτσι και με αυτόν τον τρόπο περίτρανα την μεγάλη αγάπη των Σαρακατσάνων για τα γράμματα και τη μάθηση. Για τη στέγαση του σχολείου κατασκεύαζε το τσελιγκάτο ένα ειδικό καλύβι, το δασκαλοκάλυβο του βουνού, όπου γίνονταν τα μαθήματα και διέμενε και ο δάσκαλος.

Ο συγγραφέας στη μονογραφία αυτή μάς περιγράφει γλαφυρά και πολύ παραστατικά τον τρόπο αναζήτησης και ανεύρεσης του πιο κατάλληλου δασκάλου, τον τρόπο λειτουργίας του σχολείου, της διδασκαλίας και μετάδοσης των βασικών γνώσεων που ήταν απαραίτητες και μπορούσαν να μεταδοθούν αλλά και να αφομοιωθούν από τους διψασμένους για μάθηση μαθητές, καθώς και το βασικό για τη λειτουργία του σχολείου εξοπλισμό, ζωντανεύοντας το μακρινό παρελθόν το οποίο όσο περνάει ο καιρός βυθίζεται όλο και πιο πολύ στον ωκεανό της λήθης.

Μαζί με την εκμάθηση του αλφάβητου, γραφής και αριθμητικής, μεταδίδονταν στους νεαρούς μαθητές και αρκετές γνώσεις της ιστορίας της Ελλάδας, με ιδιαίτερη αναφορά στους αγωνιστές και ήρωες του 1821, τις Θερμοπύλες και τον Μέγα Αλέξανδρο, αλλά και πολύτιμες γνώσεις για την ορθοδοξία, την Παναγιά και τους αγίους της εκκλησίας μας.

Εντύπωση προκαλεί και ο δεξιοτεχνικός τρόπος με τον οποίο ο συγγραφέας καταγράφει και ζωντανεύει, μέσα από τους διαλόγους του δασκάλου με τους μαθητές και τους ενήλικους Σαρακατσάνους, πολύτιμα και μοναδικά στοιχεία του γλωσσικού ιδιώματος των Σαρακατσάνων, που με το πέρασμα του χρόνου και αυτό έχει σχεδόν λησμονηθεί και εξαφανιστεί.

Μέσα στο πλαίσιο της εκπαίδευσης των μαθητών, εκτός του τυπικών μαθημάτων εντός του σχολείου, ο δάσκαλος αξιοποιεί εκπαιδευτικά με μεγάλη μαεστρία και πολλές εκδηλώσεις εκτός του σχολείου με εκδρομές και συζητήσεις για τη χλωρίδα και πανίδα της πανέμορφης ελληνικής υπαίθρου αλλά και για τα διάφορα φυσικά και ουράνια φαινόμενα. Παράλληλα ενημερώνεται από τους μαθητές του και ζει μαζί τους τα πολύ ενδιαφέροντα και πρωτόγνωρα για αυτόν ήθη και έθιμα των Σαρακατσάνων, καθώς και τους χορούς και τα τραγούδια τους.

Ο δάσκαλος, σαν καλός ψυχολόγος, στο σύντομο αυτό χρονικό διάστημα παραμονής και διδασκαλίας στο δασκαλοκάλυβο, διαπίστωσε ότι κάποιοι από τους μαθητές του είχαν τις ικανότητες και το ταλέντο να μάθουν περισσότερα γράμματα και να φτάσουν ακόμα μέχρι και τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Με την ιδέα αυτή εμβολίασε και ενθάρρυνε τους μαθητές του αλλά και τους

γονείς των παιδιών, με συνέπεια κάποια από τα παιδιά αυτά, ξεκινώντας από το δασκαλοκάλυβο, να ξεφύγουν από το επίπεδο της ολιγγραμματοσύνης και να φοιτήσουν αργότερα σε διάφορα πανεπιστήμια της Ελλάδας ή ακόμη και του εξωτερικού.

Τέλος, συγκινητική είναι και η περιγραφή της τελευταίας ημέρας του σχολείου και του αποχαιρετισμού του δάσκαλου, μαθητών και των ανθρώπων του τσελιγκάτου γεμάτοι από ένα κράμα συναισθημάτων χαράς και λύπης. Αποχαιρετίστηκαν όλοι με μεγάλη συγκίνηση και ικανοποίηση και ενθουσιασμό γιατί όλοι τους έμαθαν πολλά από τις γνώσεις τη συμπεριφορά και το ήθος του δάσκαλου, αλλά και ο δάσκαλος από τη ζωή μέσα στη φύση και το τσελιγκάτο και από τη θυμοσοφία των απλών, αγνών, τίμιων, εργατικών και ευγενών ανθρώπων του λόγκου και της στάνης.

Η μονογραφία αυτή του κ. Θ. Γιαννακού αποτελεί πραγματικά μια αληθινή μαρτυρία και καταγραφή του τρόπου οργάνωσης και λειτουργίας του δασκαλοκάλυβου του βουνού, του κρυφού αυτού σχολείου των Σαρακατσάνων, όπως εύστοχα το χαρακτηρίζει ο ίδιος, και της μεγάλης του προσφοράς ώστε να μην υπάρχει αγράμματος Σαρακατσάνος, κάνοντας παράλληλα και μια σπουδαία καταγραφή πολλών στοιχείων του κλασσικού ιδιώματος των Σαρακατσάνων.

Τον αγαπητό φίλο και συγγραφέα Θ. Γιαννακό συγχαίρω εγκάρδια για την πολύτιμη και αξιόλογη αυτή μονογραφία του και του εύχομαι υγεία και δύναμη και για άλλες μελλοντικές συγγραφές.

DR. Αντώνιος Θ. Σκεύας
*Ομότιμος καθηγητής Ιατρικής
του Παν. Ιωαννίνων*

Περιεχόμενα

Στον Δάσκαλο (Κωστής Παλαμάς)	15
Η στάνη ανεβαίνει στα ιβουνά	17
Ο τσέλιγκας χαλεύει δάσκαλο	21
Ο δάσκαλος ανεβαίνει στο β(ου)νί	28
Ο δάσκαλος στο κονάκι του τσέλιγκα	34
Ο δάσκαλος στο δασκαλοκάλυβο	39
Το σχολειό αρχίζει	42
Το γνεσιό	51
Ο Δρόσος ο γιδάρης	52
Η δεύτερη μέρα στο σχολειό-ο Φλώρος	56
Ο Μητράκος και ο Γιαννούλης μαθαίνουν τα πρώτα γράμματα	60
Η εφημερίδα της στάνης	63
Το δώρο της στάνης στον δάσκαλο	65
Το πάθημα του δασκάλου	67
Ένας λόγιος μπακάλης	69
Η βιβλιοθήκη	71
Η Αριθμητική	75
Η στάνη θέλει να διώξει τον δάσκαλο	79
Ο καπετάν Γαρέφης	82
Το κουρμπάνι	85
Ο μπαρμπα-Νάκος ο ...μετεωρολόγος	87
Η Ρηνιώ	89
Το μάθημα στον ελατιά	93
Η Θεια-Δημήτρω η γιάτρισσα	102
Μια εκδρομή στο βουνό-ο βαλμάς	105
Ο δάσκαλος κι ο τσέλιγκας	118
Ο φλάμπουρας	120
Ο Κάκος και η εκκλησιά	123
Το σχολειό κλείνει	126

Στον Δάσκαλο

Σμίλεψε πάλι, δάσκαλε, ψυχές!
Κι ό,τι σ'απόμεινε ακόμη στη ζωή σου,
μην τ'αρνηθείς! Θυσίασε το ως τη στερνή πνοή σου!
Χτίσ'το παλάτι, δάσκαλε σοφέ!

Κι αν λίγη δύναμη μεσ' το κορμί σου μένη
μην κουρασθής. Είν' η ψυχή σου ατσαλωμένη.
Θέμελα βάλε τώρα πιο βαθιά,
ο πόλεμος να μη μπορή να τα γκρεμίση.

Σκάψε βαθιά. Τι κι' αν πολλοί σ' έχουνε λησμονήσει;
Θα θυμηθούνε κάποτε κι αυτοί
τα βάρη που κρατάς σαν Άτλαντας στην πλάτη,
Υπομονή! Χτίζε, σοφέ, της κοινωνίας το παλάτι.

Κωστής Παλαμάς

Η στάνη ανεβαίνει στα ιβουνά

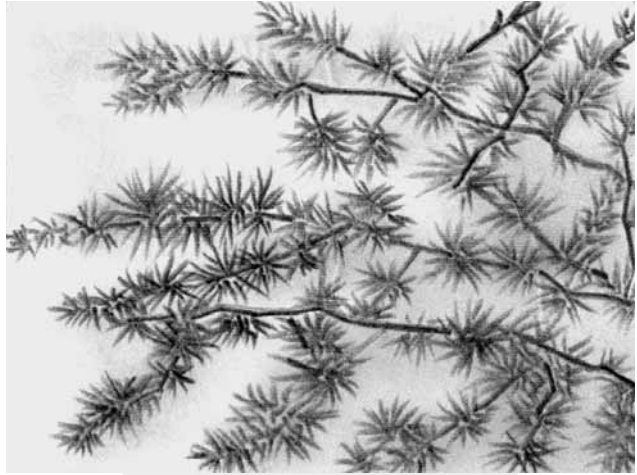
Σαν πέρασε η τρανή γιορτή τ' Αϊ-Γιωργιού, η στάνη του Κίτσιου¹ Μπάνου, που ξεχειμώνιαζε στον Θεσσαλικό κάμπο, πήρε τη στράτα για το Βέρμιο. Στις καταπράσινες πλαγιές του, με τις οξιές και τα χορτάρια, ξεκαλοκαίριαζε τα τελευταία χρόνια.

Μπροστά στο караβάνι πήγαινε η νιόνυφη της χρονιάς, τραβώντας το καλύτερο άλογο. Παραπίσω περπατούσαν οι άλλες γυναίκες της στάνης. Με τη ρόκα στον κόρφο και τη ντρόγκνα² στις πλάτες, τραβούσαν απ' το χαλινάρι τ' άλογα και τα μουλάρια, φορτωμένα με τα λιγοστά πράγματα του νοικοκυριού τους: σκουτιά³, βελεντζικά, στρωσίδια, αγγειά, τέντες... Ταξίδευαν όλη τη μέρα, απ' το χάραμα μέχρι το σύθαμπο.

Αποκαμωμένοι, το βράδυ, λάρωναν στις τέντες τους, που έστηναν σε ακροποταμιές με δασιά πλατάνια, ιτιές και σκλήθρα' σε ισιάδια με φτερούσια. Να ξαποστάσουν λίγο, να ταΐσουν τα λειανοπαίδια και να πλαγιάσουν.

Η Πηνελιώ, η Ρηνιώ, ο Τότος ο περδικάβγας, ο Γούλας ο βαρβαρίτσας, η Μαριούλα, η Μητρούκα, ο Άνθης, ο Κάκος, ο Τζόιας και τα άλλα παιδιά της στάνης, όλον τον χειμώνα ζούσαν μ' αυτό το όνειρο' πότε θα 'ρθει η βλογημένη μέρα να ξεκινήσει η στάνη για τα ξεκαλοκαιριά.

Τα βουνά ήταν η ψυχή τους. Το γλέντι τους. Στην άπλα των λιβαδιών, στη δροσιά των κρυσταλλένιων νερών και στον ίσκιο απ' τα έλατα, ένωθαν λεύτερα. Χαίρονταν

Σπαραγγιά
Asparagus acutifolius
Ασπάραγγος ο οξύφυλλος

1. Υποκοριστικό του Χρίστος.

2. Ειδικός τεχνητός σάκος με τον οποίο οι γυναίκες μεταφέρουν στις πλάτες τους τα μωρά τους.

3. Ρούχα.

τον ήλιο, τη βροχή και τα τσιογκάνια⁴. Χαρδάκιζε η καρδιά τους, σαν έβλεπαν τις νύχτες το φεγγάρι και τ' άλλα αστέρια, τη Μάρω⁵ και τον Γιάννο, τον παπά με τον αραμπά⁶ και τα ζυγά⁷.

Κι επιτέλους, ήρθε η ευλογημένη μέρα. Η χαρά ήταν ζωγραφισμένη στα πρόσωπα ολωνών, μικρών και μεγάλων. Τ' άλογα ήταν στολισμένα με πλουμιστές μαντανίες· τα κριάρια και τα τραϊά ήταν αρματωμένα με τα καλύτερα κουδούνια. Οι άντρες, με το στριφτό μουστάκι, φορούσαν τ' αγένωτο παντελόνι·

οι κοπέλες, γκιορντινάτες⁸ περδικούλες, είχαν βάλει τα καλά τους. Όλα θύμιζαν πανηγύρι!

Οι παππούδες κι οι γιαγιάδες, μαζί με τα κούτσικα παιδιά, έφευγαν χαραυγή, πριν φέξει καλά καλά η μέρα. Πήγαιναν μπροστά από το караβάνι, σιαμπροστά. Τους είχαν σκεπάσει τα χρόνια σαν τα βουνά τα χιόνια. Τα γέρικα πόδια τους είχαν κοντύνει και δεν μπορούσαν να πηγαίνουν αντάμα με τα κονάκια⁹. Τα μεγαλύτερα παιδιά πήγαιναν με τα κοπάδια, κοντά στον πατέρα, στον πρωτοζάδελφο και τον μπάρμπα.

4. Μεγάλοι βράχοι.

5. Ο πλανήτης Αφροδίτη.

6. Η Μεγάλη Άρκτος.

7. Αστερισμός.

8. Πολύχρωμες στον λαιμό. (μτφ.) Όμορφες κοπέλες.

9. Οικογένειες (εδώ).

Αρχές του καλομηνά του Μάη η στάνη έφτασε στα λιβάδια του Βερμίου. Μοσχοβολούσε ο τόπος φρέσκο γρασίδι κι ανθισμένα λουλούδια.

Μια βδομάδα είχε κρατήσει αυτή η στράτα. Κάθε χρόνο, όλοι οι Σαρακατσιαναίοι έκαναν ένα τέτοιο ταξίδι. Κανείς δεν ξέρει πότε ξεκίνησε η νομαδική τους ζωή. Μπορεί από τα χρόνια του Λαέρτη και του Πολύφημου' μπορεί απ' τον καιρό του μαρμαρωμένου βασιλιά ή απ' τον καιρό της Τουρκιάς.

Η πρώτη τους δουλειά πάνω στο β(ου)νί, όπως το έλεγαν, ήταν να φτειάζουν τα καλύβια, τα σπίτια τους. Κάθε χρόνο στήνονταν όλα απ' την αρχή. Καινούργια. Τον χειμώνα τα γκρέμιζαν οι χιονιάδες και οι αέρηδες. Οι πολυχιόνηδες μήνες, Γενάρης και Φλεβάρης. Η στάνη του μπαρμπα-Κίτσιου είχε πάνω από τριάντα καλύβια. Ολόκληρο χωριό.

Ο μπαρμπα-Κίτσιος, ο τσέλιγκας, ένα πανύψηλο καλανέβατο¹⁰ ελάτι, ήταν έξυπνος και τίμιος άνθρωπος, καλός κουμαντάρος κι είχε αβγατίσει το βιο που πήρε απ' τον πατέρα του. Μπορεί να 'χε πεντακόσια γαλάρια¹¹, εκατό στερφοζύγουρα, άλλα τόσα γίδια και καμιά τριανταριά άλογα. Ξεχώριζε απ' τους άλλους προβατάρηδες και γι' αυτό τον είχαν αρχηγό τους' τσέλιγκα, κεχαγιά.

Τον σέβονταν και τον εκτιμούσαν όλοι. Με δικαιοσύνη ρύθμιζε όλα τα θέματα του τσελιγκάτου. Πού θα παν τα γαλάρια, τα στέρφα¹² και τα ζυγούρια' ποιος θα είναι ο στερφάρης¹³, ο βαλμάς¹⁴ κι ο γιδάρης...

Ένα μόνο πρόβλημα τον βασάνιζε: ο δάσκαλος.

Τα βοσκόπουλα δεν είχαν ούτε σχολειό, ούτε δάσκαλο, ούτε βιβλία. Ο μπαρμπα-Κίτσιος έπρεπε να φροντίσει για όλα.

-Ταχιά¹⁵ θα πάου στα Βέροια να βρου δάσκαλου. Θέλiti τίπουτας απ' του παζάρι; είπε στους στανιώτες, αποβραδís, ο τσέλιγκας.

-Απ' ούλα έχουμι, αφέντη, απάντησε η Γιώργαινα. Μαναχά, τίπουτα πέρα-δώθι να μας πάρ(ει)ς¹⁶.

Η στάνη ήταν καλά οργανωμένη. Ούτε το γάλα τής έλειπε, ούτε το τυρί, ούτε το κρέας' τα έπαιρνε όλα από τα ζωντανά της. Από τα μαλλιά των προβάτων και

10. (μτφ.) Αυτός που είναι γεμάτος καλοσύνη.

11. Τα πρόβατα που αρμέγονται.

12. Τα πρόβατα που δε γεννούν.

13. Αυτός που βόσκει τα στέρφα πρόβατα.

14. Αλογάρης.

15. Αύριο.

16. Για να προφέρει κάποιος σωστά τον προφορικό λόγο των Σαρακατσιαναίων δεν πρέπει να προφέρει τους φθόγγους που είναι μέσα στην παρένθεση: Π.χ. πάρ(ει)ς, πάρ'ς, πρό(βα)τα, πρότα.

των γιδιών οι γυναίκες έφτιαχναν τα ρούχα τους, τα στρωσίδια, τις κάπες, τις μαντανίες, τις καραμελωτές...

Όσο για λαχανικά και φρούτα, τα πλάγια ήταν γεμάτα τούρτες, νάνες, νιάουρις, χαμοκέρασα. Τα λόγγα γεμάτα γκόρτσα, κράνια, γρέντζιλα¹⁷, κορόμηλα, ξινόμηλα, λεφτοκάρυα....

Η Πώργαινα παράγγειλε λίγο λάδι, η Κώσταινα καλαμποκάλευρο και πιπέρι κι η Μήτραινα¹⁸ λεμόνια και καφέ.

17. Αγριοστάφυλα.

18. Η γυναίκα του Μήτρου (Δημήτρη).